

Cezary Kujawski

Cmentarz leśny w dawnym nadleśnictwie Krzywin

Rocznik Chojeński 2, 318-323

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cezary Kujawski

Chojna/ Nadleśnictwo Gryfino

CMENTARZ LEŚNY W DAWNYM NADLEŚNICTWIE KRZYWIN¹

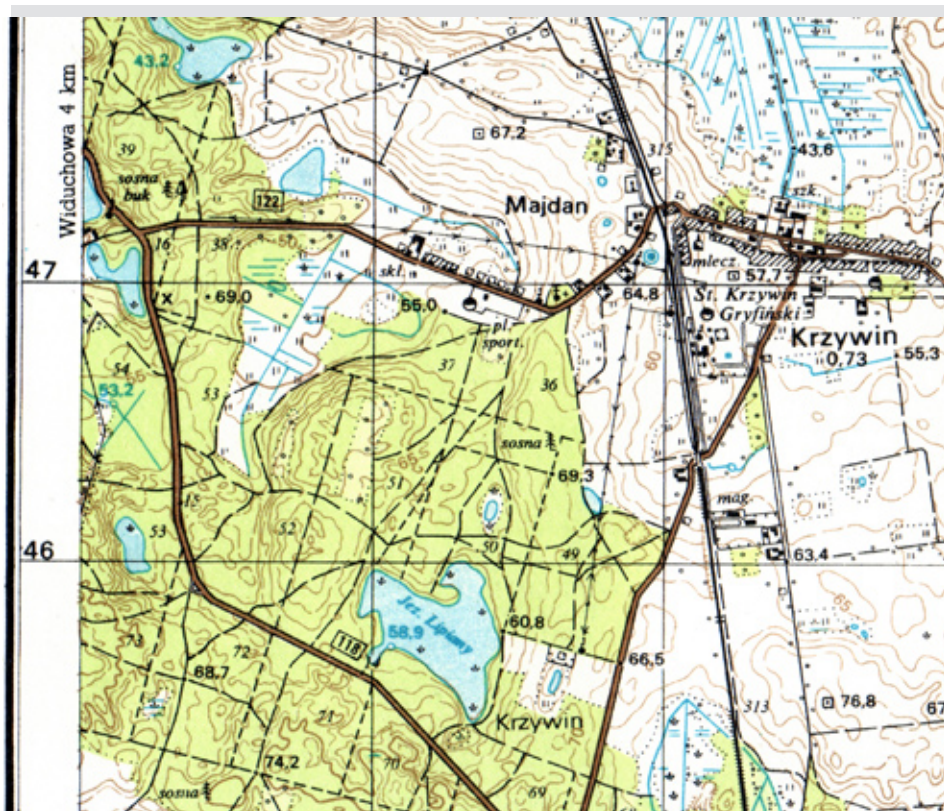
Na przestrzeni dziejów zależność człowieka od otaczającej go przyrody była bardzo duża, pierwotnie niemal całkowita. Szczególną rolę odgrywały tereny leśne. Las żywił człowieka, dostarczał mu budulca, stanowił kryjówkę przed wrogami, był oazą schronienia przed upałami, pozwalał przeżyć srogie zimy dostarczając drewna na opał. Z czasem zaczął być też przeszkodą w zdobywaniu i przystosowaniu gruntów pod osadnictwo i uprawy rolne².

Najbardziej intensywna kolonizacja na terenach leśnych miała miejsca w XII wieku. Zaczęto odchodzić od dotychczasowej gospodarki wypaleniskowej na rzecz stałej uprawy gruntów (trójpolówka). Doprowadziło to do stopniowego zarysowywania się granic między lasem a gruntami nieleśnymi³. Wówczas lasy stanowiły część poszczególnych posiadłości ziemskich i nie były traktowane jako oddzielna gałąź gospodarki. Włączenie lasów do feudalnej struktury organizacyjnej własności ziemskich

¹ W tym miejscu dziękuję panu mgr. inż. Andrzejowi Wysockiemu, Nadleśniczemu Nadleśnictwa Chojna, za udostępnione materiały kartograficzne.

² J. Broda, *Zarys historii gospodarstwa leśnego w Polsce*, Warszawa 1988, s. 9.

³ Tamże.

Ryc. 1 Wycinek współczesnej mapy topograficznej 1:25 000 z lokalizacją cmentarza (X przy skrzyżowaniu na Krzywin)

hamowało rozwój leśnictwa⁴.

Znaczące zmiany nastąpiły dopiero w XVIII wieku. Wówczas zaczęło kształtować się **gospodarstwo leśne** w dzisiejszym rozumieniu tego terminu⁵.

Duży wpływ na obecny stan ekosystemów leśnych Nadleśnictwa Chojna, miał i, co istotne, ma na-

Ryc. 2 Widok cmentarza (wszystkie fot. autor, 2010 r.)

⁴ Tamże, s. 13.

⁵ Tamże.

dal sposób prowadzenia gospodarki leśnej przez niemieckich leśników. Po 1945 r. nastąpiła dalsza kontynuacja zagospodarowania lasu, która uwzględniając zmiany wynikające z rozwoju nauki, jaką jest leśnictwo, trwa po dzień dzisiejszy. Współczesnym chojeńskim leśnikom przypadało w udziale nadanie nowego wymiaru jakościowego gospodarce leśnej naszych terenów. Obecne leśnictwo wielofunkcyjne ma za zadanie zaspokajanie różnorodnych potrzeb społecznych przy zachowaniu trwałości i wzrostu zasobów leśnych⁶. Jest to dalekowzroczone podejście gwarantujące możliwość czerpania pożytków z lasu przy zachowaniu wszelkich jego walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych. Można stwierdzić, że dzisiejszy las, ze względu na swoją długowieczność, to najlepszy żywy dowód efektów pracy wielu pokoleń leśników zarówno niemieckich, jak i polskich.

Ryc. 3 Pomnik poległych w wojnie francusko-pruskiej

W chojeńskich lasach można znaleźć miejsca szczególne, które zainteresują nie tylko leśnika. Należą do nich niewielkie leśne cmentarze. Jeden z nich mijamy jadąc drogą krajową nr 31 z Chojny do Gryfina, niedaleko skrzyżowania z drogą prowadzącą do Krzywina

⁶ Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. Rozdział 1, art. 8.

i w kierunku leśniczówki (dokładną lokalizację cmentarza pokazuje mapka, ryc. 1). Malowniczo położony budynek leśniczówki należy do Nadleśnictwa Chojna. Przed drugą wojną światową była tu siedziba Nadleśnictwa Krzywin (*Oberförsterei Kehrberg*). Do znanych nadleśniczych należeli Drows i Krüger. Ten drugi był założycielem wspomnianego cmentarza. Nadleśnictwo Krzywin (*Oberförsterei Kehrberg*) miało powierzchnię 3 249 ha (3 047 powierzchni leśnej) i składało się z sześciu leśnictw (*Försterei*; stan na rok 1928):

Kehrberger Mühle	(Krzywiński Młyn)	leśniczy Bartsch
Kehrberg	(Krzywin)	leśniczy Wutke
Fiddichow	(Widuchowa)	leśniczy Wels
Lisphul	(Lisie Pole)	leśniczy Müller
Steinwehr	(Kamienny Jaz)	leśniczy Schmidt
Groß Schönfeld	(Żarczyn)	leśniczy Brauner

Usytuowanie i stan kamieni cmentarza przedstawiają zdjęcia (ryc. 2, 3, 4). Jak wskazuje płaskorzeźba na największym z nagrobków, pochodzi on z czasów wojny francusko-pruskiej (1870–1871). Na innym, „najmłodszym” z nagrobków, widnieje napis: „Albert Kunow, Preuß. Revierförster” (Albert Kunow, Pruski Leśniczy Rewirowy). Poniżej znajdujemy datę urodzin: 30.11.1876, datę śmierci: 02.06.1938 oraz słabo widoczny poetycki napis: „Damit deine Künstlerseele in uns weiterlebe”, co można przetłumaczyć: „Niech Twoja dusza artysty żyje w nas nadal”.

Z przekazu ustnego dowiedziałem się, że nie wszystkie nagrobki świadczą o tym, że w danym miejscu znajduje się lub też znajdowała się mogiła. Część z nich stanowi jedynie upamiętnienie śmierci miejscowego leśnika w czasie wojny, w której brał udział. Ciało pochowane zostało gdzie indziej lub też nie zostało odnalezione, a w tym miejscu jedynie upamiętniono jego śmierć stawiając kamienny pomnik.

Postępująca erozja kamieni powoduje, że wyryte napisy stają się coraz mniej czytelne. Prostokątne odbarwienia na kamieniach i niewiel-

kie otwory wskazują, że do nagrobków były przymocowane tablice albo litery. Przy kilku nagrobkach od strony napisów znajdują się zagłębienia w ziemi świadczące o tym, że grunt był rozkopany.

Chciałbym, aby ten tekst był zachętą dla osób zajmujących się prowadzeniem badań historycznych i skłonił do wnikliwego poznania dziejów tego cmentarza. Został on poświęcony leśnikom, którzy już dawno odeszli, ale ich udział w kształtowaniu wizerunku okolicznych lasów jest nadal widoczny.

Literatura:

K. Abetz, *Zur Weiterentwicklung der Forsteinrichtung in Deutschland*, „Zeitschrift für Weltforstwirtschaft“, Sonderheft: Deutschland, Gruppe IV, Forsteinrichtung und Waldbau, Bd 3, H. 11/12, 1944.

J. Broda, *Zarys historii gospodarstwa leśnego w Polsce*, Warszawa 1988.

K. Hubner, *Neue Wege und Ziele des Waldbaues in Deutschland*, „Zeitschrift für Weltforstwirtschaft“, Sonderheft: Deutschland, Gruppe IV:

Ryc. 4 Zbliżenie fragmentu ryc. 3
Forsteinrichtung und Waldbau, Bd 3 H.
11/12, 1944.

Ryc. 5 Pomnik A. Kunowa

Ryc. 6 Fragment ryc. 5